

Никола Маловић

ХАЛИТЕРС

Одломак из романа *Лутајући бокел*, глава 13

– Пријатно – рекао ми је с врата Боно.

По очима сам му видио да је згутао парадисекс. Скидао је с интернета метеоролошку прогнозу. Радијски програм ишао је преко Цезлера. Око директоровог стола, тачно испод климе, сједили су остали. Филомена, главна и одговорна уредница, имала је пред собом чашу пуну леда који се полако претварао у воду. Тонци су пили кока-колу и ајсти, већином, ипак, кола-колу.

– Био сам на Тргу од лумбрелина – рекох одложивши наочаре за сунце, солине капи за сунце и чутурицу на којој је писало: Котор.

– По овој врућини?

– Лутајући има муда од азбеста.

– Има ли кога тамо, Лутајући? Дај да кажемо у програм...

– Аха. Баш фина сервисна информација. Колико је лудих туриста на Тргу in this very moment? Два угљенисана, три реш-печена, један из протеста што је уведена такса на фотографисање которских палата увијен у фолију – печен и куван, а ресто њих затурено по лавиринту којекуда. У Бог зна каквом стању.

– Нане дела Мода и Тонина Бруштулин врло се добро осјећају. Времешне, а виталне – рекох. – За разлику од вас. Посјетио сам их.

– Добро је, бар је неко жив. Мени је синоћ подлегао други комшија ове седмице.

– А Николици из Радио Котора тапшта.
– Рибар Пинеј извадио је из Шкурде двије утопљенице.
– Није он рибар. Он је рјечни шковацин, ђубретар добровољац.
– Штета што Радио Скала нема црну хронику. Чекајте... ЈЕ Л' ДА,
БОНО, ДА ЈЕ ШТЕТА ШТО СКАЛА НЕМА ЦРНУ ХРОНИКУ?
– Пријатно...
– Сви ћемо због врућине да пређемо на парадисекс.
– Не, пазите: те двије мале извукли су са мало чудним шавовима.
– ОГЛАСИ!
– Јеботе, 14.27. Трчи.
– Џингл. Идемо...
– Како то мислиш: с мало чудним шавовима?
– Лијепо: извукли су их изрезане, дилетантски гинеколошки резони и то.
– Просто! Љетовање је уродило плодом, плод је почео нормално да се развија, па илегални абортус, мили, много је љети тих baby-mothers. Ох, ја сам трудна!!! с једне, и, ко те јебе – с друге стране, we are very sorry but we will try to бла бла бла с женске невладине стране и – бућ – оде она с куле Кампане у ријеку.
– Ја покушавам да ти кажем али ти не пролази кроз лавиринт: извађени јајници!
– Пријатно...
– Црна хроника?
– То.
– Молим вас, молим вас! Тишина. Иде Лутајући Бокелъ.
– ШПИЦА!
– Она увијек предано одслуша сваку сторију.
– Главна је и одговорна, јебига. Мора да буде опрезна.
– Прије неголи је из луке испловио брод *Фриџо Асиера*, сад ми се упалила лампандина, извадили су из Шкурде једнога без..., без чега оно бјеше?
– Хипофизе, буразеру.
– Ма, није само то. Узели су му бубрег, срце и скочни зглоб.
– А ти хоћеш да се иселиш из Боке? Зар не видиш да дајемо најбољу биомасу у окружењу.
– Пријатно...
– Хеј, стани! Лупи! ЛУПИ!
– Који ти је курац?! Што да лупим?!
– Страницу, врати страницу...!
И тада су сви заштивени у Редакцији, окупљени испод млаза хладовитог ваздуха што је на директоровом столу листао The Today, на претходној страници дневника, опазили фотографију на колор дуплерици: Бококоторски залив, Увала Бавижела.

Увала Бавижела једна је од посљедњих за коју туристи казују да су је открили, а домаћи веле да су за њу знали откако је Бог тамо посадио маслине. Њене зелене обресе, њено дјевичанско плаветнило и широк пјесковити, а мјестимично и пљунковити златни појас – били су уточиште тек погдјекојим паровима, корњачама и козама. Но је увала била без воде, па је протекло времена и времена док се у тој красоти нису појавили први кампери. Од чега су и како у класичним туристичким временима живјели током љетњих мјесеци, то нико са сигурношћу не може више рећи, али да су причали од стађуна до стађуна другима о томе каква је, о! увала Бавижела – јесу. Па се за њу и прочуло.

И сад, како кажу писани водичи, до овог се рајског мјеста долази данас лако: модерним путем који с полуострва Свети Никола, кроз макију и борову шуму довијугава до каскадних паркинг простора, а морем се, можебити, долази и лакше, фреквентним бродићима, што незнатну раздаљину, од рта Миришта до саме увале преваљују за час. Скутерима и глисерима кудикамо брже.

На фотографији, пак, множина туриста, годишњеодмораца, викендаша, пријављених и претпостављених непријављених, малих, великих, ма шарених, у води и ван ње, на душеку, подно сунцобрана, на сунцу, препланулих, још увијек бијелих, под тушем, с новинама у рукама, с боцом пива, с кивијем на чаши и лумбрелином, како плутају на таласима, како једре, љубе, играју карте, играју се лоптом, скупљају шкољке, каменчиће, псују, залегли по мобилијару, пијеску, заспали, упишани од врућине, корисници параглајдинг сервиса, љубитељи књига под сунцобранима, полазници ронилачке школе, матори удварачи, продавци пиратског DVX-а, плажни просјаци, кампери с котлићима рибе лешо, голи антиглобалисти, трбушаста, мршава, у тангама, топлесу, сликари одбјегли из колоније на Веригама, љубитељи шкољки, ватерполисти, хоботничари, капетани обалне пловидбе, на пристиглим бродићима, војници Уједињених земаља на допусту, такмичари у beach-одбојци, скупљачи јежева, препродавци Оригиналне Морске Воде, подводачи, ватрогасци по ободу маслињака, екипа WTTV-а над печеним јагњетом, уживаоци канабиса, кушачи сломљеног галеговог јајета, они по нужди зашли дубље у макију, возачи скутера, повријеђени удицама или остима, они који са земље гледају у хеликоптер, чланови покрета отпора обиљежени на начин да су алком спојили пупак и кожицу на уду, винопије, градитељи замака од пијеска, пумпачи душека и гумених чамаца, дјеца с опекотинама првог степена, продавци сладоледа, заљубљени и загрљени, усамљени по стијенама, обални планинари, дављеници у гужви, секташки врбовници с либром *The New Testament*, активисти невладиних организација, ни мање ни више него празнина на коју би се у свеопштој гужви могла забити игла, шарениш, пуфт-луфт сезонски асортиман, пластична галантерија, сви понуђачи

и сви конзументи незаборавног љета сликаног хиљадама аматерских камера, мобилних телефона и дигиталних фотоапарата.

Увала Бавижела, Бока Которска, Foto Today.

Пришао сам и прстом подигао вилицу главној и одговорној.

– Благо њима.

– Каква фотографија!

– Људи се... *кућају*.

Преко новинарских рамена посматрао сам фотографију. Била је прекрасна. Двијема трећинама обухватила је прозирно блиједошлаци-часто море у лагуни српастог облика, трећином – широки пјешчани појас са маслинама и боровиком у залеђу.

Боно се наједанпут окренуо у столици, из принтера извукао графikon с метеоролошком прогнозом и рекао:

– Јебали сте јежа.

Увалу Бавижелу замијенили смо за сезонски поглед на Бона.

– Очекују се температуре и до 47°C, с фактором ултраљубичастог зрачења преко граничног индекса 18. Влажност ваздуха 50.3 %. Зацјевајте мантру Меланом Катаракта!

Заћутали смо. Чула се само клима. И Лугајући с цезлера.

Боно је заузео мјесто за микс-пултом.

Ушао сам у студио. У сљедећих 14 минута изговарио сам текст нове приче, Каменар Петар, тако се звала сторија. Погријешно сам у читању на два мјеста. Боно је прво уснимио причу па пребацио у мој компјутер. Додатно сам је испеглао у Sound Forge-у, и датумом заказао њено емитовање.

У радијском сам фрижидеру нашао дебелу залиху минералне воде *Пијавица*. Напунио сам чутурицу, стао испод климе да још једном погледам увалу Бавижелу попридржавану у угловима двијема различитим шкољкама, празном чашом и пепељаром, а онда сам удахнуо, отворио врата, показао свима уздигнути палац и – изашао.

Пржење.

Нота боровог дима у носу. Зриковци са Сан Ђованија.

На Тргу од цитаделе никог. На Тргу од оружја никог. У сјеновитом пролазу између палата Бизанти и Бескућа пас исплажена језика. Градски сат иза мојих леђа одзвонио је трипут. Већ сам био на Тргу од брашна када ми је лагани покрет с палате Пима привукао пажњу. По бјелини и дебљини, мислио сам да је галеб Серафим слетио на кров, али не! – био је то добри Халитерс одјевен у бијелу мајицу. Дао ми је знак да га попрочекам. Извукао је из кратких панталона каиш, обмотао га око олука и спустио се за трен, слетио је малтене.

– Дешава се нешто необично – рекао је. – Предлажем да пођемо.

О Халитерсу сам већ причао у програму, први пут на прољеће 1999, ако се не варам, кад сам га затекао како с врха полуострва Све-

ти Никола проучава сезонску селидбу прекоморских птица са запада на исток. Потом, у љето исте године, догодио се он на врху *Јагранове* катарке, онда када је школски брод Југословенске ратне морнарице пристао у луку да би, окићен, пропратио и појавом увеличао фешту над фештама: Бокешку карневалску ноћ. Тада ми је Халитерс указао на чињеницу, прераслу потом у причу под насловом „Гавранови”, да су вјероватно велика суша и глад потакли јата да прелете међу Пестинградског вијенца, те да у Боки временом постану домаће птице. А биле су монтемаурски ендем. Зато је берба 1999. била лоша: птице су појеле грожђе, није било ни маслина, дакле ни вина ни уља, срећом накратко, и зато су се, држим, посланици сложили око тога да се сезона 2000. прогласи годином компензације: море за храну. Али авај, не том по потписивању Уставног прогласа пристигли Високи представник искористио је формулацију коју је срочио Иван Павличић Бенедикт, онда посланик, а данас предсједник парламента уједињених заливских комунистади, те је спасоносни предлог *Море за Храну*, за домаћу, за подразумијевану здраву, протумачио, сад, да ли чиме условљен враг ће га знати, као *Море за* – генетски модификовану! Отад није било ни ваљане сезоне ни ваљане хране. Ваљане, по домороце. Срећом, испоштоване су све демократске процедуре.

Елем, Халитерс, одличан познавалац птица, хитао је Тргом од катедрале, па Калетом од пишистрела поред катедрале кроз волат у Бискупији, до дуге Занатске улице, с које смо, код старе Апотеке из 1326, ми скренули горе, ка бедемима и ка тврђави Свети Иван. Ту и тамо освртао сам се наниже, тражио Трг од батидура, шјора Рада, има ли га данаске по овој врућини међу живима. А Халитерс је причао и грабио, грабио навише и причао.

Углавном о галебовима.

– Галеб је много више од лирике, Нико, премда је опјеван у цијелом каталогу пјесама. И много је више од живог бокелског screen saver-a.

– Истина, ко би год сад погледом прошарао по Боки, видио би галеба.

Котор се све више одмицао, а тврђава примицала. С позиције завјетне цркве Госпе од здравља, у брду, постајало је евидентно да град није марио за упуте које је римски урбанистички геније оставио у наслеђе цијелом свијету. Улице се нису сјекле под правим угловима. Као да стално желе доскочити врагу, куће и градски блокови искакали су стихијно из растера урбаног плана. У распореду барокних камених инсула с једносратном или вишесратном архитектуром осјећала се готово наглашена нерегуларност, иако је градски Статут већ у XIV вијеку имао одредбу о начину грађења унутар зидина. Тако, с Госпе од здравља, гдје смо направили паузу не би ли Халитерс узео бокун зрака, јасно се видјело да которско језгро представља компликовани сплет уских, кривудавих калета, контрада и насумично разбацаних тр-

гова. Да нисам поодавно по том уличном или пак кровном хаосу тражио Рада, не бих се много узбуђивао. Ионако је кудикамо забавније било вијађати никад сазнатљивом рутом неголи знати да се све што је каменом или сурогатом подигнуто увис прилагођава цивилизацијском закону од 90 степени. С друге стране, у том је прастаром неимарском замешателству било немогуће пронаћи Рада.

Халитерс је уздигао кажипрст. Мислио сам да ми указује на Сунце. Али није, него је био спреман говорити. Поодмакли смо уз бедемима у камену опточен масивни бријег Свети Иван. Били смо на окомитом кречњачком зубу, илирској градини, потпуно одвојени дубоким кланцем од планинског вијенца у залеђу, окружени фортификацијским мерлотима, допола испети на акрополу и цитаделу. Котор у подножју штићен је опасаним брдом, а на уским санђованским каскадама ницали су и њихали се стољећима – чепреси. Град је с одбрамбеном планином градио једно суштаство и представљао је као такав јединствен примјер на Унутрашњем мору. Халитерс је поскочио с планинског параста. Вијугавим стрмим скалама, хитали смо ка врху.

– Научно име за врсту која се гнијезди по Боки јесте *Larus cachinpanis*. Ове птице разврстане су у 43 врсте од чега чак 38 припада роду *Larus*. Распрострањен је галеб по свим морима свијета, по језерима и ријекама, а једна се врста сријеће чак и у пустињи. Због начина исхране, можемо их назвати морским комуналним.

– Зашто морским комуналним?

– Јер се тек у мањој мјери хране рибом. Више органским отпацама.

– То мало мијења уобичајену туристичку слику о галебовима, а Халитерсе?

– Разумије се. И не само што се галебови не хране под обавезно рибом, него понекад истјерују бескичмењаке из пијеска, пљачкају плијен других птица, а поетска слика о њима нарушава се, намјерно нећу рећи – руши се, онога тренутка када сазнамо да им није стран ни канибализам; родитељи ће покључати властито јаје ако се откотрља даље од гнијезда или пак младунче – ако одлута предалеко.

– Красно. Зато ми није жао што сам у младости једног галеба самлио голим рукама да бих запушио отвор у барци. Примјетио сам и да се неки примјерци понашају крајње атипично. Рекао би човјек да се могу дресирати.

– Могу се и дресирати и урећи! Али, то је дуга прича. Наш бокелски галеб понекад баца шкољке с висине да би им разбио љуштуру, а то, признаћеш, представља посредно коришћење оруђа, појаву ријетку у животињском свијету. Галеб је паметан. Али је и наиван! То је врста која ће прва међу птицама повјеровати у немогуће: да је човјек хоће нахранити сваки пут кад јој понуди храну.

У тренутку кад сам наново осјетио ноту боровог дима, учинило ми се да ће Халитерс да повраћа од врућине. Био је слабашан. Зато се и дивио птицама. Само се слабашни надахњују стварима које већина не примјећује. И тиме се, они знају како, за живота хране. Халитерс је узео да граби узбрдо. Летио је преко степеника. Куда би прошао, скакавци су преплашено искакали из ниске сасушене траве.

Госпа од здравља остала је посве ниско за нама. Которски су се кровови сабирали све више у једном једином погледу. Да сад и опазим доље човјека на каквом тргу, мислио сам, био би тај ситан као врх игле. Препознати Рада могао сам колико и препознати Радована Карацића, продавца мог сира или вина, или препознати властиту жену кад би се доље каквим случајем догодила.

Котор је око мене опстајао опасан од Гурдића до ушћа ријеке Шкурде. Са сјевера и југа бедеми су се пели уз стрме литице све до каштела на врху. Одбрана се састојала од бастиона Рива, утврде Пелегрин, утврде Приули, куле Контарини, утврде Свети Јеролим, комплекса Мале тврђаве, положаја Свети Марко, утврде Соранцо, утврде Ренијер, каштела Сан Ђовани, па, дубоко, дубоко доље према Јужним вратима, утврђених положаја Свети Стјепан и Свети Франциско, све до врела Гурдић, до дна Залива. Да би се до каштела на врху опасног Града дошло, ваљало је још прећи стадо оваца, те онда жичани мост и рушевну цркву Светог Ивана или Јована. Ту је Халитерс узео да на врелини проповиједа.

– Моје дугогодишње опсервације говоре како се у оквирима фјорда гнијезди око дванаест хиљада парова. Галебова су гнијезда веома близу једна другима и обично представљају тек плитко удубљење у снопу травки и отпадака из мора. Што се самог гнијезда тиче, унутра су најчешће два до три сивомаслинаста јаја с тамним пјегама. Из њих се током три до четири седмице излијежу птићи – из почетка камуфлирани бојама љуске. Оба заливска родитеља наизмјенично сједе на јајима, а потомству ускраћују пансион након четири до шест сетемана, е када млади обично крећу...

– Ок, – убацих се – али, мучи ме једно. Рекао си да се галебови могу и припитомити и урећи...?

– Рекао сам. Јер знам.

– Зашто би то неко радио, Халитерсе?

– Ох, па то је барем јасно. Много је лакше урећи птицу него човјека. И не може се човјек тек тако... Потребна је за то пракса. Птице су као ритуалне жртве одличне да се на њима почне с вјежбањем. Ма, све је то сложено... Једноставније је посматрати галебове какви *јесу*: уколико јој неко из гнијезда одузме јаје, галебица ће снијети ново! Одузмемо ли јој и то друго, птица ће се још једанпут помучити. Тако све до 15 пута – колико износи заливски рекорд.

Осврнуо сам се по Каштелу. По Горњем граду. Тако се велики утврђени комплекс некад називао. Био је тај град на врху брда запуштен вјековима, и то ме бунило. Некадашње големе касарне, барутане, магацини – у полурушевном стању, обрасли бршљаном? Цистерне за воду – урушене? Дан-данас? Из зида црквица Светог Јована или Ивана, ницала је дивља смоква. У комплекс каштела уђосмо Халитерс и ја преко зарђалог жичаног моста, кроз малу капију у високим бедемима. Да би се степеницама избило на сам врх, морали смо проћи још и капију с млетачким лавом у каменом рељефу. Лав је био очуван, на мјесту, неполомљен, неизваљен и неукраден; поломљених лављих ногу с других млетачких грбова било је под Ривом тушта и тма. Утонулих у дубок муљ. Од 1945.

Логично је надаље било само ово: да се смокви да још мало форе, још које прољеће. И разорном бршљановом коријену, такође, и витим чемпресима. Рачунао сам да ће приватизацијска пошаст поштедјети чемпресе, боме, када за багателу Неко буде постао власник свега Горњег града, некадашњих касарни, барутана, магацина, цистерни и црквице приде. Реституција дивинских капацитета означиће дефинитиван туристички напредак. Као да чујем вијест Радио Скале. Под сјеном чемпреса, на некој од заиста бројних тераса на којима су стотине генерација прије њих аморижале, будући студенти Факултета за туризам наручиваће прескупи *makia*то. И њихове ће љетње драгане да казују усхићено: Какав поглед! Ма ке белавишта!

А заправо, каква златна добит за оне који су с предумишљајем запуштали све вријеме Горњи град. Халитерс је причао и причао. Не о опасаној стијени што се стотинак метара вертикално спуштала до села Шпиљари, гдје и данас живи сиротиња по пећинама, него о галебовима. Ја сам био опчињен опасаном стијеном што је Град с монтемарурске стране чинила практично неосвојивим, а Халитерс је опчињен и даље био само галебовима.

– Погледај! Видиш ли, Нико, видиш ли!

Свукао је бијелу мајицу, проциједио је ода зноја, мене оком позвао да учиним исто, па и ја свукох плаво-бијелу монтуру, све са себе, до плаво-бијелих гаћа, свукох и рукама оциједих. По развалинама тврђаве поређали смо одјећу да се суши, гуцнули Пијавицу и разапели повлашћени поглед с вршине.

– Видим Пераст у даљини – рекох. – И боровити Врмац. Испод нас – врело Гурдић. Кровове Старог града. Видим новопристигли крузер у луци. Десно горе, небодерни камени Пестинград. Иза себе, хиљадуметарски окомити кречњачки зид... То сам опажао и прије, сваки пут када сам освајао ову которску пошту. Сад не видим ништа необично. Where is a point?

– Погледај! У небо погледај! Сад се баш лијепо види – клицао је Халитерс.

Имао је право. Поднебесје се узвитлало.

– Ма, нису ли оно...? Јесу ли баш...? – помислио сам у трену на главну и одговорну уредницу, на то како би она мени сад кажипрстом одоздо пробола кожу испод виличне кости и заклопила ми зубало.

– Да, да! – клицао је.

– Skybarryes!

– Опрости...? – Халитерсово узбуђење прерасло је на час у разочарање.

– Мислим, неке... као куглице... Небеске бббе... Кроз које су прободене, као, удице. На хиљаде и хиљаде и хиљаде их је. Лијепо се види, кад боље погледаш. Бјеласају се.

– Да, да! – поново се раздрагао.

– Али, на чему висе? Мислим, ево погледај ову најближу, окачена је о силк... Но, ко *држи* рибарску нит?!

– Не знам... Погледај! У ужас!

Постало ми је јасно. Галебови су почели да пристижу одасвуд. Они који су до наше коте долијетали с морске, западне стране, постали су уочљиви тек кад би стигли више кровова Старог града. Бијела пак крила осталих ларуса, оних који су призвани гладном птичијом радозналошћу хрлили с истока, из гнијезда раштрканих по огромном масиву Пестинградског вијенца, једва да су се разазнавала од иначе голг и бијелог кречњачког планинског зида. Па, ако и не би сваку појединачну птицу око могло да нотира кад би крилима прхнула ода тла – у даљини су сви галебови били тачке! – није их било тешко констатовати удружене. Тихо су летјели све док нису, немуштим чулом, установили да је части с небеса ипак мање неголи је њих. Тада су почињали да се кликтаво свађају и да у групама кидишу на мамце.

Да човјек стави длан преко очију!

Бачене посвуда из плаветнила неба, удице су сад-па-сад, сад-па-сад-па-сад и сад, почеле да повлаче свој клети плијен. Исте те галебове.

Тешко да сам могао одредити колико је птица бројало јато. Можда 500, можда 700, можда 1000, раштрканих, прожимајућих у лету, са све новима које су им се стално придруживале. Плавичасте куглице на удицама биле су мамац, гужвице меса. Of something.

– По мојој процјени, долази их још петстотинак, богови моји, ово ће бити помор – засузио је Халитерс. – Покољ.

Заиста, недалеко од највише бедемске тачке, недалеко од нас, на висини од 280 метара први је галеб из новог јата прогутао удицу и, самим тим што је наставио лет, себи је пробио ждријело – дало се опазити прво по крррррррр, крррррррр, кхграааааа! крицима, потом по чињеници да је, млатарајући крилима, он хитро био одвучен у небо! Други, трећи, пети, изнад планинске цркве Госпе од здравља четврти, у кањону ријеке Шкурде десети, ох, ко би све могао да сабере,

све у секунди, да би слједећих тренутака множина била на путу за – горе?!

И нису птице зазирале од Халитерсу и мени необјашњиве чињенице да им неко управо изловљава прваке у survival игри, него су и даље биле посвађане око множине бобица с небеса, око тога која ће птица коју бђбу згутати прије!

Врх бедемима опасане которске планине забијелио се од отпалих перушки, а Халитерс и ја морасмо да длановима запушимо уши због све силине птичјих крикова. Галебови су, 1000 њих, 2000 и 3000 њих, криштали, крклали, као људи, баш као што су изнад глава љетујућих знали и да се смију као људи: кха-кха. Овакво кликтање нико до сада није чуо. Мислим, чак ни они докони фурушти који су их из барке педали удицом, из забаве, на мамац од гљаре или букве. Да, био је то помор.

Понека би галебица од муке из себе испустила јаје. На земљи би јаје призвало двоглаве гладне гуштере, дочим су они, и ту пред нама, на остатку некадашњег зида цистерне за воду развлачили опне у жуманаца, бомбардовани стално, кад и ми, бјеличастим течним изметом потеклим од птица које је неко, па, упецао.

Те су срале у рошцу.

На крају узесмо Халитерс и ја да камењем из развалина Тврђаве гађамо галебове, оне преостале, што су се борили око тога који ће прије стићи да згута неку од преосталих клетих удица. Да их преплашимо! И заиста, до тог тренутка врх је већ замирисао рибом: skybargues су изгледа биле оплемењене адитивима, вјештачким укусом. Укусом рибе. Елем, загледали смо се нас двојица – и знали: боље да којој птици сломимо каменицом крило него да будемо у Которском заливу без галебова at all! Али, послвије извијесног времена одустасмо јер су наше каменице, наравно, падале по крововима Старог града и могле су још и да убију кога доље.

Изнад нас небо се ведрило, ионако плаво, без облака, уз утиху у којој су, негдје горе, цркавали небројени ларуси.

Халитерс је дуго сједао са главом у шакама.

Баш је тај волио птице.

Знао је и да гата по њима, говорило се. Одоздо је са катедрале, Сат-куле и са православне цркве избило пет сати. Па су се уто појавили и послвијеподневни туристи. Прешли су дакле до Тврђаве 13 500 степеника. Видјевши да је ту највећа концентрација отпалог перја, вргли су мање перушке низ источни бедем у провалију, оне веће затакоше у косе или за љетње капелине, и пред властитим камерама стадоше да скачу као избезумљени и грле се. Били су срећни, умишљени освајачи највише туристичке коте на tour-располагању. Низ брдо ће се жалити на упалу мишића. Ако не буде горих повреда, ако кога не набоде јарац или га не угризе змија, мислио сам гледајући их. Данас на врху Свети

Иван или Јован, сутра рано изјутра већ дубоко у мору, на часу рођења, потом, прије ручка, параглајдинг, ручак, затим излет до перашких острва или Херцег-Новог, а увече – панорамска возња бродом, туристичком подморницом или хеликоптером. Одмор. Или сјећање, с друге стране на запослене у Радио Скали који су, кињени љетним обимом инфо-посла, стизали да се окупају једино под понтом, ту, пред властитом кућом; ништа популарне плаже, ништа право на годишњи одмор који би био еквивалентан ономе што дошавши свијет назива љетовањем. С ове висине, посматрах тако, ни то није лоше. Од љетовања се цркне. Узалуд кукају ти тонци, у праву је Боно. Притрчала ми је једна раздрагана фуриштва жена.

– Excuse me?

– Yes, mam.

– What is the name of this nice and old town that we are looking at?

– The name...?

– Yes, they told us when we came down from our boat, but we forgot.

– It's called Kotor.

– O, thank you so much!

Отрчала је. Затим је наставила фотографисати се са себи сличнима. Погледао сам Халитерса. Слијегао је раменима.

– Полако почињем да схватам. Све ово срање није ништа друго него јебени fun! – рекох.

Спустили смо се до комплекса доње, Мале тврђаве. Биље је мирисало док смо ходали. Скакавци су искакали из траве, преплашени. Пронашао сам одговарајући хлад и насумично низ зид просуо сву преосталу воду из чутурице. Халитерс је са тугом у очима још увијек гледао у птицама осиромашено небо када сам га мунуо лактом. Из пукотине у зиду из XV в., трагом воде почео је да лази један пуж без љуштуре.

Халитерс је устукнуо.

– Значи, истина је – рече тихо. – Пуж постоји...

Препознао је врсту. Као и сви заливски ђаци што би данас. По знаним им фотографијама.

– Наравно, ово је *Clausilia catharensis*, ендемични црни пуж голаћ, који живи унутар ова четири километра средњовјековног фортификационог чуда. И нигдје више на бијелом свијету. Гле, ево га још један!

– Жељни су влаге. Колико је данас степени? 44°C? 45°C?

– Не знам... И замисли сада, пријатељу, да ове драгоцене пужеве до смрти полако гнијечим каменом?

– Замислио сам: видим већ и двоглаве гуштере како их тргају зубима. Но, то се неће догодити? Ти их нећеш пригњечити?

– Нећу, али поента је у томе да бих могао кад бих хтио. Немају начина да ми наслуће намјере. Немају начина да знају да постојим. Сто-

га, могао бих се и иживљавати над њима, не каменом, него чак и мобилним телефоном. Да их уједно и фотографишем и гнијечим док крепавају. Да само хоћу... Fun, схваћаш?

– Порив за болесним проводом може и рат да изазове.

– Више смо патили што су галебови побијени, што их више нема, неко *како* су побијени.

– Нама није дато да знамо како су галебови побијени. Рекао би човјек, то не може бити, а ми видјели.

– За разлику од галебова и од пужа клаусилије, ми смо Бокелји другачији ендем, Халитерсе. Живимо унутар 120 километара дугог заливског планинског бедема, затворени. Вјековима је лакше овамо било ући преко великог мора неголи преко каменог вијенца. Ко остане, па још ко подуже остане, тај се временом навикне на хранљиви цивилизацијски *slow-food*; што вријеме више одмиче више човјек промишља, па и више оклијева у акцији. Сјети се само времена кад су у Боку славодобитно ушловили први жуто-црни пароброди. Силесија на обали окупљена живља разрогачених очију посматрала је двоструко чудо: пароброд на мору и пароброд у плавим очима старих морских вукова, капетана дуге пловидбе стасалих на једрењацама. И док су вапори паром звучно славили Ново доба, капетани су по салонима говорили једно те исто: – Није *нормално* да било шта замијени вјетар! Ако није на вјетар, онда није *Ars nautica*! – Није било логично да било шта замијени бесплатни вјетар. И могли су, још како, акумулираним новцем да купе и они своје пароброде већ око 1850, да их назову именовани својих компанија, синова или градова, али нису. Јер није било логично да здраво дрво у брикова и баркова и нава и шамбека замијене богохулним чим год. Умјетност навигације била је само она која би путању прогреса кобилицом умоченом у море, што зароњенијом усљед тежине терета то боље, сликала уз вјетар, низ вјетар и контра свих вјетрова. Остало или није постојало на нашим просторима или није било поморство. И ко год је тако мислио, добро је мислио, драги Халитерсе, јер су економије развијене на поморачком благу под новим условима, краљевска Енглеска и краљевина Холандија прије свих, временом родиле алхемичарски дукат, ставиле га на јеврејску штедњу и то можда баш онда када су од простог кречњака, од пужа *Surgaea moneta* учинили прву конвертибилну валуту не рачунамо ли злато. Тада су љуштуром, коју су *for nothing* покупили по обалама Цејлона и Занзибара – у западној и централној Африци, опет *for nothing* куповали афричко све: неживо и живо, здраво црно женскиње са брњицом у носу, а да нико спрам такве трговине људима није могао трепнути оком! Ко би се и сјетио да трепне кад су бијели трговци давали чак пет хиљада шкољки за обичну краву!? А педесет хиљада за младу са свима зубима? Вјековима. Да не помињем друге примјере. И шта бива. На-

котило се пара, те смакоше, о дрскости! задња једра с пароброда. Ово што данас видимо само по навици називамо бродовима, а бродови могу бити они само с једрима. Богати су постали још богатији, а сиромашни још сиромашнији. Па, иако је изгледало да ови потоњи напредују, истина пужевим кораком, пренебрегло се, доскоро, како нити суштински напредују потоњи, нити, изврнемо ли перспективу, напредују они који су се за акцију одлучили први. Другим ријечима, када су бродови имаоцима накотили толико блага да су се ови могли одрећи и бродова, чини ми се, родио се први од, рекао бих, непотрошивих златника. Наравно, нико се у међувремену није одрекао бродова премда су сачињена нова пловила. Сиромашни се више не надају да, поштено тргујући драгоценостима, нејестивим и јестивим, да, тргујући крвљу, икад могу постати макар сити. Богати се више не брину око тога да би нишчима посад морали да полагају рачун што, располажући сувишком, ту и тамо сежу за легитимним правом на сезонски sun, fun and sex. То што већ многи богати стријепе од тероризма, то ће рећи гдје нису довољно богати да би имали непотрошиви дукат. Тако, не би, Халитерсе, Clausilii cathariensis био fun кад бих је ја сад смрскао, нити је јато Larus cachinnansa доживјело помор as fun. Дакле, у праву си кад кажеш да нама о томе како су изловљени галебови није дато да знамо. Негдје горе, невидљиви, технолошки савршени, плове *бродови*, земаљски, никако ванземаљски, који за сада лове галебове из забаве. Колико сутра – могли би и нас.

– Изгледа ми да и ти знаш гатати по птицама.

– Не, не знам. Прије бих могао рећи да се све заливско што је полако претвара у писмена за ишчитавање.

– Ишчитао сам будућност из констелације галебљег јата – рече Халитерс.

– И? До какве си спознаје дошао?

– Суштина мог виђења није ријеч, него слика. Мислим да онај ко данас у Заливу рачуна на ријеч као на показатељ, такође оклијева, такође заостаје у односу на ТВ слике којима се све више окрећем. Ако ни због чега, оно зато што је данас много више птица могуће видјети на ТВ-у неголи у природи. Телевизија истискује сваки вид читања јер књига, као родно мјесто читања, нема шта да каже у сезонама пред нама, у временима која су лишена језика. Пошто кревет? Толико. Колико кошта да се уђе у Стари град? Толико. Ни просјаци више не питају пуном реченицом да-ли-бисмо-могли-да-им-дамо-који-цент. Него само потегну за рукав: Ситно!, или, суровије: Паре! Никома није битно какав се крајолик види кроз прозор хотелске собе, под условом да се макар овлаш назире море, нити то колико птица у прелету чини да перспектива у љегујућих буде *природна*, наима да прозорски оквир јутром посјећа на screen saver. Ми смо, драги мој Нико, данас били повла-

шћених погледа. Видјели смо немогуће. У складу с тим, склон сам будућност видјети као доба у коме нам од старих богова стижу само разгледнице, Have a nice day, и слично, а нама да преостаје добровољно ући у мрежу нових божанстава којима, ето, полази за руком упецати нас и *придружи́и* нас себи, како је, зарад којих је наших поступака, и *кад* је њима по вољи. Јер, како можемо знати вољу богова?

Пљунуо сам.

– Опрости, Халитерсе, на овој ми се висини мало канда мути у глави. Које си ти вјероисповијести?

– Старе. Грчке. А, ти?

Сунце ће и сутра да пече, знао сам. Нисам морао да гатам. Боно dixit.

Предложих Халитерсу да низ бедеме истим вијугавим путем сиђемо до Доњег града.

Из Котора је допирала музика. И мириси пренапучених, упоследних ресторана. Мириси петрусина и чесна по риби печеној на граделама, мириси солсине палете вечерњих крема и парфема. Мириси љета.